

Vinczné Antal Zsuzsanna

Közép-Európai Egyetem Könyvtára

Könyvtárközi kölcsönzés a Közép-Európai Egyetem Könyvtárában

A tízéves könyvtár könyvtárközi kölcsönzési tevékenységének összefoglalása az adatok tükrében. A speciális gyűjtőkör hatása a külső és belső kérések számának alakulására.

A Közép-Európai Egyetem (CEU) Könyvtárát Soros György alapította 1992-ben azzal a céllal, hogy az egyetemen folyó angol nyelvű posztgraduális képzést szolgálja. Ennek megfelelően az állomány 75%-ban angol nyelvű, gyűjtőköre a tanrendben szereplő tudományterületek (társadalomtudományok, politikatudomány, közgazdaságtan, történelem, jog, környezetvédelem, nemzetközi kapcsolatok és filozófia) dokumentumaira terjed ki.

A szolgáltatás jellemzői

A CEU Könyvtára 1995 óta folytat szervezeten könyvtárközi kölcsönzést. A szolgáltatást a *Nyílt Társadalom Intézet (OSI)* és a CEU munkatársai, tanárai és hallgatói vehetik igénybe. Külső könyvtárközi kéréseket felsőoktatási könyvtáraktól és szakkönyvtáraktól fogadunk el. A könyvtárközi kölcsönzők a CEU Könyvtáron keresztül férhetnek hozzá az ELTE középkori tanszékének könyvtári gyűjteményéhez is, mivel ez a CEU tagkönyvtárként működik.

A kérő könyvtárak részére egyidejűleg 5 kérést teljesítünk. Nem kölcsönözhető az ún. „No loan” kölcsönzési típusú dokumentumok, többek között a tézisek, a referenz és a Radio Free Europe/Radio Liberty gyűjteménybe tartozó könyvek, az egyetemi kötelező irodalom, a folyóiratok és a nem nyomtatott dokumentumok (CD-ROM, mikrofilm-lap). A „Short loan” kölcsönzési típusú dokumentumok kölcsönzési határideje 2 hét, a „Loan” típusú dokumentumoké 30 nap. A határidő meghosszabbítására egyszer van lehetőség. Külső könyvtárközi kéréseket e-mailben, faxon vagy szabványos IFLA-kérőlapon (<http://ifla.inist.fr/VI/2/intro.htm>) fogadunk el.

A könyvtáraktól közvetlenül vagy az OSZK-n keresztül érkező kéréseket gyakorlatilag azonnal teljesítjük; ha a dokumentum átmenetileg nem

érhető el könyvtárunkban, előjegyzésbe vesszük. A könyvtárközi kérő könyvtárak, hasonlóan más olvasóinkhoz, a TINLIB rendszerben kölcsönzési rekorddal rendelkeznek, így a kikölcsönzött könyveket és a határidő-hosszabbítást gyorsan, egyszerűen tudjuk regisztrálni.

Könyvtárunk 2001-ben csatlakozott az *IFLA Voucher Scheme* nevű nemzetközi programhoz. Az IFLA-voucherek használatával a tagkönyvtárak közötti könyvtárközi kölcsönzésben teljesen kiküszöbölhető a pénzforgalom, annak minden járulékos költségével együtt. A 8 USD értékű kuponok (voucherek) többször is használhatók: a kölcsönzési díj fejében kapott vouchereket később mi használhatjuk fizetőeszközként. A CEU Könyvtár külföldről érkező kérések esetén könyvenként, illetve a 20 oldalt meg nem haladó cikkmásolatokért 1 IFLA-vouchert kér; többletdíjat számít fel a nagyobb terjedelmű másolatokért, illetve a faxon történő másolatküldésért.

Az IFLA Voucher Scheme programjához nagyon egyszerűen csatlakozhatunk, elegendő egyszeri alkalommal minimum 100 USD értékű vouchert rendelni. Az IFLA Voucher Scheme-ről további információ, és a programban részt vevő több száz tagkönyvtár listája a <http://ifla.inist.fr/VI/2/p1/vouchers.htm> internetes oldalon található.

A CEU Könyvtárban a könyvtárközi kérések *Berényi Emília* könyvtároshoz (ill@ceu.hu) futnak be, aki heti 25-30 órában foglalkozik a megrendelések teljesítésével.

Használati statisztikák

A CEU Könyvtár TINLIB kölcsönzési rendszerében 1996 óta 146 külső könyvtárközi kölcsönző tagot regisztráltunk. Ezen magyarországi, illetve külföldi könyvtárak részére az elmúlt 6 évben több mint

1500 dokumentumot kölcsönöztünk. A könyvtáraktól érkező könyvtárközi kérések száma folyamatosan nőtt, legnagyobb mértékben – 158%-kal – az 1999/2000-es tanévben (1. táblázat).

1. táblázat

A könyvtáraktól érkező könyvtárközi kérések számának alakulása

	1998/ 1999	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/2002
Könyvek	115	297	552	538 (9 hó) 720 (a teljes évre vonatkozó becslést adat)
Éves növekedés	55%	158%	86%	30%

Az ideig, 2001 júliusától 2002 júniusáig tartó tanév első kilenc hónapjában 538 könyvet kölcsönöztünk más könyvtáraknak, majdnem ugyanannyit, mint az előző tanév teljes időszakában.

Könyvtárunk könyveken kívül cikkmásolatokat is szolgáltat, ez átlagosan 13–20%-kal növeli a teljesített kérések számát. A külső másolatkérések mennyisége évről évre növekszik, a legnagyobb mértékben – 72%-kal – a 2000/2001-es tanévben emelkedett. (2. táblázat).

2. táblázat

A könyvtáraktól érkező másolatkérések számának alakulása

	1999. jan.– 1999. jún.	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/2002
Cikk- másolatok	18	48	85	84 (8 hó) 126 (a teljes évre vonatkozó becslést adat)
Éves nö- vekedés	n. a.	33%	72%	50%

Az 1996 óta eltelt időszakot tekintve a dokumentumok 54%-át a 3. táblázatban szereplő könyvtáraknak kölcsönöztük. Az első tíz könyvtárközi kérés könyvtár között 7 felsőoktatási könyvtár található, köztük nagy vidéki egyetemi könyvtárak.

A kérések számát tekintve az első húsz kölcsönző könyvtár között megtalálható a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Könyvtára, a Miniszterelnöki Hivatal Könyvtára, a Szegedi Tu-

dományegyetem ÁJTK politológia tanszék könyvtára, az Országgyűlési Könyvtár, az MTA Pszichológiai Kutatóintézet Könyvtára, az Egyetemi Könyvtár (Budapest), a Veszprémi Egyetemi Könyvtár, a CEU Warsaw College, a Kodolányi János Főiskola Könyvtára és a Magyar Nemzeti Bank Szakkönyvtára.

3. táblázat

A könyvtáraktól érkező könyvtárközi kérések megoszlása (a legnagyobb megrendelők)

Collegium Budapest	14%
Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár	10%
BKÁE Egyetemi Központi Könyvtár	5%
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára	5%
Pécsi Egyetem BTK-TTK Könyvtára	4,7%
MTA Közgazdaság-tudományi Intézet Könyvtára	4,5%
Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum–Egyetemi Könyvtár	3,5%
BKÁE Idegnyelvű Oktató és Kutatóközpont Könyvtára	3,4%
KOPINT-DATORG Könyvtára	2,4%
MTA Regionális Kutatások Központjának Könyvtára	1,8%
Összesen	54,3%

Könyvtárközi szolgáltatás a CEU tanárai és hallgatói számára

A CEU Könyvtárban a könyvtárközi szolgáltatást csak az ún. „belső”, az OSI-s és CEU-s olvasók vehetik igénybe, a 2001/2002-es tanévben összesen 1300-an. A könyvtárközi szolgáltatáson keresztül a hallgatók szemeszterenként legfeljebb öt könyvet rendelhetnek. A kölcsönzésre jogosult tagok a könyvtárban használatos könyvtárközi kéréslapon adhatják le kéréseiket. Ha a dokumentumot külföldről szeretnék megrendelni, tanszékük jóváhagyása szükséges, mivel a kölcsönzésnél, másolatkérésnél felmerülő költségeket a könyvtár állománygyarapítási keretéből fedezzük.

Könyvtárunk a dokumentumok magyarországi lelőhelyeinek meghatározását az OSZK Könyvek Központi Katalógusának segítségével végzi. Az igényelt folyóiratok lelőhelyének meghatározásá-

hoz a nemzeti könyvtár online is elérhető Nemzeti Periodika Adatbázisát használjuk.

A CEU Könyvtár a belső könyvtárközi kérések 20%-ában a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárától, 10%-ban az Országgyűlési Könyvtártól szerzi be a megrendelt dokumentumokat. Olvasóink speciális igényei miatt a nagy egyetemi könyvtárakhoz kevesebb kérést tudunk irányítani.

Legjelentősebb magyarországi könyvtárközi kölcsönadó partnereink a következők:

- Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
- Országgyűlési Könyvtár
- Egyetemi Könyvtár (Budapest)
- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
- MTA intézeti könyvtárak
- Szegedi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár
- BKÁE Egyetemi Központi Könyvtár
- Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára
- Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum–Egyetemi Könyvtár
- Pécsi Tudományegyetem Könyvtára

Ha Magyarországról nem tudjuk beszerezni a dokumentumot, és azt külföldről is megrendeli az olvasó, általában a *British Library Document Supply Centre*-hez továbbítjuk a kérést. A kért művek lelőhelyének megtalálásához az internetes lehetőségeket is felhasználjuk, és kérésünkkel sokszor közvetlenül azokhoz a külföldi könyvtárakhoz fordulunk, amelyek rendelkeznek a keresett dokumentummal. Az IFLA Voucher Scheme tagjaként szerencsés esetben a külföldi kérésekért IFLA-voucherrel tudunk fizetni.

A könyvtártagok kéréseire vonatkozó adatokat 1999. január 1-je óta gyűjtjük. A külső másolat-, a belső könyv- és másolatkéresek nyilvántartásának megkönnyítése érdekében ebben a tanévben kialakítottunk egy számítógépes táblázatot, amelyben a legfontosabb adatokat regisztráljuk (pl. a kérő és a kért dokumentum adatai, a kérés, a teljesítés és a visszaküldés időpontja, azonosító szám, számlaszám).

Az adatok alapján elmondható, hogy a könyvtárközi kéréseken belül folyamatosan nő a másolatkéresek aránya, és ezek nagyobb részét magyarországi könyvtáraktól sikerül beszerezni (4., 5. táblázat).

4. táblázat

A CEU Könyvtár tagjainak könyvtárközi kérései

	1999. jan.– 1999. jún.	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/2002
Könyv	160	206	162	172
Cikk- másolat	30	31	142	130
Össze- sen	190	237	304	302 (9 hó) 402 (a teljes évre vonatkozó be- csült adat)

5. táblázat

A Magyarországról és külföldről beszerezhető dokumentumokra irányuló könyvtárközi kérések aránya

	1999. jan.– 1999. jún.	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002
Magyarország	71%	55%	71%	53%
Külföld	29%	45%	29%	47%

Ahogy korábban említettem, a könyvtár könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatását a hallgatók is igénybe vehetik. Több éven keresztül a könyvtárközi kérések kétharmada tőlük érkezett, ebben a tanévben azonban kiegyenlítődni látszik a hallgatók és a tanárok aránya (6. táblázat).

6. táblázat

A könyvtárközi kérések megoszlása hallgatók és a tanárok között

	1999. jan.– 1999. jún.	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002
Diákok	68%	68%	67%	43%
Tanárok	32%	32%	33%	57%

A táblázatokból látható, hogy a könyvtárközi kérések száma folyamatosan nő. Különösen jelentős a más könyvtáraktól érkező kérések számának emelkedése: az elmúlt két tanévben a külső könyvtárközi kérések száma több mint kétszerese volt a belső kéréseknek. Ez magyarázható a CEU Könyvtár speciális gyűjteményével, amely tartalmazza különböző tudományterületek legújabb angol nyelvű könyveit, és több mint 1200 meghatározó folyóiratát. Ez utóbbiak kurrens és retrospektív számai egyaránt megtalálhatók könyvtárunkban.

Beérkezett: 2002. IV. 17-én.